

Sygn. akt I ACa 1076/12

I ACz 1341/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2013r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Michał Kłos
Sędziowie:	SSA Wiesława Kuberska (spr.) SSA Małgorzata Stanek
Protokolant:	st.sekr.sądowy Jacek Raciborski

po rozpoznaniu w dniu 27 lutego 2013r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **R. N. i D. N.**

przeciwko **Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 3 lipca 2012r. sygn. akt II C 1263/11

oraz na skutek zażalenia na postanowienie w przedmiocie kosztów postępowania zawarte w punkcie II wyroku tego Sądu z dnia 3 lipca 2012 r. sygn. akt II C 1263/11

I. z apelacji strony pozwanej i zażalenia powodów zmienia zaskarżony wyrok na następujący:

„1. zasądza od pozwanego Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz R. N.

a). tytułem zadośćuczynienia kwotę 80.000 (osiemdziesiąt tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 8 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty;

b). tytułem kosztów poniesionych w związku ze śmiercią i pogrzebem P. N. kwotę 16.105 (szesnaście tysięcy sto pięć) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 8 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty;

2. zasądza od pozwanego Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz D. N.

- a). tytułem zadośćuczynienia kwotę 80.000 (osiemdziesiąt tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 8 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty;
- b). tytułem odszkodowania kwotę 40.000 (czterdzieści tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 8 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty;
3. oddała roszczenia R. N. i D. N. w pozostałym zakresie;
4. zasądza od pozwanego Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz:
- a). R. N. kwotę 2400 (dwa tysiące czterysta) złotych z tytułu częściowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;
- b). D. N. kwotę 3.100 (trzy tysiące sto) złotych z tytułu częściowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;
5. nie obciąża powodów nieuiszczonymi kosztami sądowymi od oddalonej części roszczeń;
6. nakazuje pobrać od pozwanego Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 10.806 (dziesięć tysięcy osiemset sześć) złotych z tytułu nieuiszczonej opłaty od pozwu od uwzględnionej części roszczeń oraz kwotę 1.000 (jeden tysiąc) złotych z tytułu częściowego zwrotu wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa”;
- II. oddała apelację i zażalenie w pozostałej części;
- II. znosi pomiędzy stronami koszty postępowania odwoławczego.

Sygn. akt I A Ca 1076/12

Sygn. akt I A Cz 1341/12

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 3 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa R. N. i D. N. przeciwko Towarzystwu (...) SA z siedzibą w W. o zadośćuczynienia z powodu śmierci osoby bliskiej, odszkodowania z tego samego tytułu oraz z powództwa R. N. o zapłatę kosztów pogrzebu, uwzględnił powództwo, co do:

- R. N. w całości: z tytułu zadośćuczynienia w wysokości 80.000 zł.; odszkodowania w wysokości 60.000 zł. i zwrotu kosztów pogrzebu w kwocie 16.105 zł.;
- D. N. w całości: z tytułu zadośćuczynienia w wysokości 80.000 zł. i odszkodowania w wysokości 60.000 zł.

O kosztach procesu Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

(wyrok – k. 49)

Powyższe rozstrzygnięcie nastąpiło na podstawie ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny, co do zasady podziela i uznaje za własne, z zastrzeżeniami poczynionymi poniżej.

W świetle powyższych ustaleń faktycznych Sąd I instancji ocenił, że powództwo zasługuje na uwzględnienie w całości na podstawie art. 446 § 3 k.c. oraz art. 23 k.c. i art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c., a w zakresie zwrotu kosztów pogrzebu na podstawie art. 446 § 1 k.c. Jednocześnie Sąd a quo podniósł, że w przedmiotowej sprawie nie zastosował art. 362 k.c., mówiącego o przyczynieniu się poszkodowanego P. N. – syna i brata powodów, do powstania szkody, mimo, że takie przyczynienie zostało uwzględnione w postępowaniu prowadzonym przez Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie o sygn. akt II C 859/07, wytoczonej jeszcze za życia poszkodowanego P. N. przeciwko (...) SA o zapłatę zadośćuczynienia. Sąd Okręgowy szeroko, aczkolwiek raczej teoretycznie omówił treść, znaczenie i przesłanki zastosowania art. 446 § 1, 3 k.c. oraz art. 23 k.c. i art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Ostatecznie, co do żądania zasądzenia odszkodowania stwierdzono,

że po stronie obu powodów nastąpiło pogorszenie sytuacji życiowej powodów, bo cała rodzina utrzymywała się z wynagrodzenia ojca za pracę w wysokości 1.300 zł. oraz renty rodzinnej synów po matce w wysokości 370 zł. miesięcznie. R. N. mógł ponadto liczyć na pomoc starszego syna w prowadzeniu domu. W zakresie zadośćuczynienia za stratę syna i brata Sąd I instancji odwołał się do tych samych, niespornych w sprawie okoliczności, zachowania się obu powodów po wypadku, któremu uległ P. w 2004 r., zakończonego jego śmiercią kilkanaście dni później.

O kosztach procesu orzeczono zgodnie z art. 98 k.p.c.

(uzasadnienie wyroku – k. 179 – 200)

Wyrok został zaskarżony przez obie strony w różnym zakresie.

Strona pozwana zaskarżyła wyrok apelacją w części dotyczącej;

- uwzględnienia zadośćuczynienia ponad kwotę 50.000 zł. w stosunku do obu powodów (pkt. I ppkt. 1a i pkt. I ppkt. 2a orzeczenia);
- uwzględnienia w całości żądania odszkodowania w stosunku do obu powodów (pkt. I ppkt. 1b i pkt. I ppkt. 2b orzeczenia)
- oraz w zakresie orzeczenia o kosztach procesu (pkt. II i III orzeczenia).

Skarżący zarzucił orzeczeniu naruszenie:

- prawa procesowego w postaci art. 233 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, poprzez brak wszechstronnego rozważenia przez Sąd całego materiału dowodowego, co wyraziło się w przyjęciu przez Sąd wszystkich wątpliwości w sprawie na korzyść strony powodowej;
- prawa procesowego w postaci art. 233 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, poprzez zastąpienie wiedzy specjalnej własnymi nieweryfikowanymi przypuszczeniami dotyczącymi skutków śmierci P. dla małoletniego powoda;
- art. 446 § 3 k.c. poprzez wadliwe zastosowanie pomimo poprawnej interpretacji przesłanek i w konsekwencji pominięcie odszkodowawczego charakteru przedmiotowego uregulowania, i przyznanie na podstawie tego przepisu świadczeń, które powinny być rozważane wyłącznie w ramach art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c.;
- art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez błędną interpretację i wadliwe przyjęcie, że na podstawie tych przepisów członkom rodziny zmarłego przysługuje w ramach ochrony dóbr osobistych takie same zadośćuczynienie pieniężne, jak na podstawie art. 446 § 4 k.c., a ponadto poprzez zasądzenie zadośćuczynienia w rażąco zawyżonej wysokości;
- art. 362 k.c. poprzez wadliwą interpretację i w konsekwencji ocenę, że w sprawie nie doszło do przyczynienia się P. N. do powstania szkody.

W konkluzji skarżąca strona pozwana wniosła o zmianę wyroku i w zakresie zaskarżenia oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

(apelacja strony pozwanej – k. 213 – 220)

Strona powodowa zaskarżyła orzeczenie zażaleniem w zakresie pkt.II rozstrzygającego o kosztach procesu na rzecz powodów w ten sposób, że Sąd I instancji zasądził na ich rzecz w częściach równych jedną kwotę 3.617 zł. Orzeczeniu zarzucono naruszenie art. 72 § 1 pkt. 1 i 2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że między powodami zachodzi współuczestnictwo materialne, podczas gdy ma ono charakter współuczestnictwa formalnego.

Strona powodowa wniosła o zmianę wyroku poprzez podwyższenie zasądzonej kwoty do kwoty po 3.617 zł. na rzecz każdego z powodów oraz zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

(zażalenie powodów – k. 208 –210)

Obie strony wzajemnie wnosily o oddalenie środków odwoławczych strony przeciwnej i zasądzenie kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja strony pozwanej jest częściowo zasadna.

Przede wszystkim należy zaakceptować – wbrew skarżącej stronie pozwanej – pogląd Sądu I instancji i jego uzasadnienie, z którego wynika możliwość traktowania zadośćuczynienia orzecanego na podstawie art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. na rzecz członków rodziny zmarłego tak samo, jak zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 446 § 4 k.c. Pogląd ten jest powszechnie przyjętą i utrwaloną praktyką sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Apelacja w tym zakresie nie zawiera żadnych argumentów jurydycznych, logicznych lub wynikających z doświadczenia życiowego, które prowadziłyby do poglądu przeciwnego. A zatem należy przyjąć, że powołane przepisy, podobnie, jak art. 446 § 4 k.c. pełnią funkcję kompensacyjną i powinny wynagradzać pokrzywdzonemu członkowi najbliższej rodziny doznane cierpienia, utratę radości życia i inne ujemne przeżycia psychiczne związane z utratą osoby bliskiej. W istocie instytucja zadośćuczynienia za utratę osoby bliskiej uregulowana w art. 446 § 4 k.c. wynika z naruszenia dóbr osobistych osób najbliższych poszkodowanego, który poniósł śmierć w związku ze zdarzeniem, za które odpowiedzialność ponosi strona pozwana. Takim dobrem jest choćby prawo do pełnej najbliższej rodziny, prawo do spokojnego rozwoju w okresie dzieciństwa i młodości, czy też zaspokajania potrzeb emocjonalnych i pożytku fizycznego. Podkreślenia wymaga to, że zasadniczo ten rodzaj zadośćuczynienia jest normatywnie odrębną instytucją niż zadośćuczynienie przewidziane normą art. 445 § 1 k.c., co powoduje, że brak jest jurydycznych podstaw do przyjęcia, że przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody musi wpłynąć na zmniejszenie należnego zadośćuczynienia osobom z jego najbliższej rodziny i to automatycznie w skali odpowiadającej przyczynieniu się poszkodowanego.

Z tych przyczyn niezasadne są dwa zarzuty apelacji strony pozwanej: naruszenia art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez błędną interpretację i wadliwe przyjęcie, że na podstawie tych przepisów członkom rodziny zmarłego przysługuje w ramach ochrony dóbr osobistych takie same zadośćuczynienie pieniężne, jak na podstawie art. 446 § 4 k.c., oraz naruszenia art. 362 k.c. w zakresie odnoszącym się do zadośćuczynienia, poprzez wadliwą interpretację i w konsekwencji ocenę, że w sprawie nie doszło do przyczynienia się P. N. do powstania szkody. Podkreślenia wymaga, że strona pozwana w tym zakresie jest niekonsekwentna gdyż nie zaskarżyła w żadnej części rozstrzygnięcia opartego na art. 446 § 1 k.c., w ramach, którego Sąd a quo także nie przyjął 10% przyczynienia się P. N. do powstania szkody.

Poza sporem musi być, że zadośćuczynienie z tytułu śmierci osoby najbliższej winno odpowiadać każdorazowo okolicznościom konkretnej sprawy, a możliwość przyznania przez sąd odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia nie zakłada dowolności ocen sądu, a jest jedynie konsekwencją niewymiernego w pełni charakteru okoliczności decydujących o doznaniu krzywdy i jej rozmiarze. Nie może również ująć z pola widzenia okoliczność, że w obecnym systemie prawa osoba będąca najbliższym członkiem rodziny zmarłego może niezależnie dochodzić dwóch roszczeń, a mianowicie na podstawie art. 446 § 3 odszkodowania, jeżeli wskutek śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie jej sytuacji życiowej i zadośćuczynienia za doznana krzywdę opartego, jak w tej sprawie na koncepcji naruszenia dobra osobistego lub po dniu 3 sierpnia 2008 r. wprost na podstawie art. 446 § 4 k.c. Wymusza to w konsekwencji – co najmniej próbę – wyraźnego oddzielenia szkody majątkowej od krzywdy niemajątkowej, co wymaga precyzyjnych ustaleń faktycznych, odnoszących się wprost do jednego lub drugiego roszczenia.

W przedmiotowej sprawie strona powodowa zaoferowała materiał dowodowy, który główny akcent kładł na krzywdę obu powodów spowodowaną wypadkiem w dniu 13 października 2004 r., a w nieznaczej mierze odnosił się do

kwestii pogorszenia się sytuacji życiowej R. i D. N. na skutek śmierci P. N., podczas gdy to na tej stronie zgodnie z art. 6 k.c. spoczywał ciężarowi dowodu również i tych okoliczności. A zatem należy przyznać rację skarżącej stronie pozwanej, że Sąd a quo dopuścił się obrazy prawa procesowego w postaci art. 233 § 1 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, poprzez brak wszechstronnego rozważenia przez Sąd całego materiału dowodowego, co wyraziło się w przyjęciu przez Sąd Okręgowy wszystkich wątpliwości w sprawie na korzyść strony powodowej oraz nawet obrazy prawa procesowego w postaci art. 233 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, poprzez rzeczywiście częściowe zastąpienie wiedzy specjalnej własnymi nieweryfikowanymi przypuszczeniami dotyczącymi skutków śmierci P. dla małoletniego powoda. Zarzuty te jednak mogą odnosić się tylko i wyłącznie do kwestii odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c., natomiast, co do żądania zadośćuczynienia, to zdaniem Sądu a quem nie może budzić wątpliwości, że dla obu powodów śmierć syna i brata była bardzo traumatycznym zdarzeniem i w tym zakresie należy w całości podzielić ocenę Sądu Okręgowego i apelację oddalić, jako bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c. Ustalone kwoty zadośćuczynienia nie są wygórowane choćby w kontekście wartości nabywczej złotówki czy wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce. Zadośćuczynienie musi mieć walor rzeczywiście kompensacyjny, nie może być symboliczne.

Odnosząc się do zarzutu strony pozwanej naruszenia art. 446 § 3 k.c. poprzez wadliwe zastosowanie pomimo poprawnej interpretacji przesłanek i w konsekwencji pominięcie odszkodowawczego charakteru przedmiotowego uregulowania i przyznanie na podstawie tego przepisu świadczeń, które powinny być rozważane wyłącznie w ramach art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c., zgodzić się wypada, że rzeczywiście Sąd I instancji uwzględnił to roszczenie R. N. opierając się na tych samych przesłankach, które zostały wcześniej uwzględnione, jako podstawa zadośćuczynienia. W szczególności nie może być w tym zakresie argumentem to, że przed wypadkiem rodzina utrzymywała się z wynagrodzenia ojca, a po wypadku R. N. utracił pracę. Ustalenia faktyczne wskazują, że ojciec poszkodowanego już w chwili wypadku przebywał na zwolnieniu lekarskim, a nie zostało wykazane, że dalsze zwolnienie było tylko i wyłącznie spowodowane śmiercią syna, a nie chorobą samoistną. W niespełna dwa lata po śmierci dziecka R. N. podjął pracę, która dawała mu większe dochody niż kiedykolwiek wcześniej, a późniejsze kłopoty finansowe nie pozostawały w żadnym normalnym związku przyczynowo – skutkowym z tragedią z 13 października 2004 r. Innych podstaw faktycznych roszczenia nie powołano. Konsekwencją takiej oceny była konieczność zmiany wyroku na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i oddalenie roszczenia odszkodowawczego R. N. w całości.

Odmienne natomiast należy ocenić sytuację życiową małoletniego powoda i w tym zakresie częściowo podzielić argumentację Sądu a quo, zwracając uwagę na to, że sytuacja jest wyjątkowo trudna zważywszy na wiek i zmarłego, i samego powoda. Między rodzeństwem istniała różnica wieku wynosząca 5 lat, co oznacza, że P. o tyle wcześniej mógłby w normalnym toku spraw osiągnąć dojrzałość do zarobkowania i mógłby – w świetle zasad doświadczenia życiowego – wspierać brata w okresie, kiedy ten jeszcze uczyłby się, co zwiększałoby szanse małoletniego powoda na uzyskanie wyższego wykształcenia, a w konsekwencji uzyskanie lepiej płatnej pracy. Nie można także wykluczyć, szczególnie mając na uwadze łączącą ich szczególną więź wobec wczesnej utraty matki, że również w dorosłym życiu bracia wzajemnie wspieraliby się materialnie i świadczyli pomoc osobistą. Przedwczesna śmierć P. uniemożliwiła to, co oznacza pogorszenie sytuacji życiowej małoletniego powoda. W tej sytuacji Sąd a quem jedynie obniżył zasądzoną kwotę odszkodowania do 40.000 zł., uznając, że powództwo, co od zasady jest usprawiedliwione. Przyjęta kwota odszkodowania odpowiada kwotom zasądzanym w podobnych stanach faktycznych przez sądy okręgu Sądu Apelacyjnego w Łodzi i odzwierciedla jedynie hipotetyczne konsekwencje materialne spowodowane śmiercią brata D. N..

Za trafne trzeba uznać zażalenie powodów, co do rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego powodów. Niewątpliwie Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia art. 72 § 1 pkt. 1 i 2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że między powodami zachodzi współuczestnictwo materialne, podczas gdy oczywiście ma ono charakter współuczestnictwa formalnego. Niemniej z uwagi na odmienne rozstrzygnięcie, co do istoty sprawy i ostatecznie jedynie częściowe uwzględnienie powództw, niemożliwie stało się zrealizowanie wniosku zażalenia w całości. Na rzecz R. N. ostatecznie została łącznie zasądzona kwota 96.105 zł., a oddalono roszczenie o zapłatę 60.000 zł., co oznacza, że ten powód wygrał proces w 2/3 częściach. Natomiast D. N. uzyskał kwotę 120.000 zł., a Sąd oddalił jego roszczenie w zakresie kwoty 20.000 zł.,

co oznacza wygranie procesu w 6/7 częściach. A zatem o kosztach postępowania przed Sądem I instancji należało orzec zgodnie z art. 100 zd. 1 k.p.c. i zasądzić oddzielnie na rzecz każdego z powodów stosowne kwoty. Podobnie według zasady proporcjonalności orzeczono o kosztach postępowania odwoławczego, uwzględniając wynik zarówno postępowania zażaleniowego, jak i apelacyjnego. Jednocześnie zważywszy na charakter roszczeń obu powodów Sąd II instancji nie obciążył powodów nieuiszczonymi kosztami sądowymi od oddalonej części roszczeń, choć mogły być zaspokojone, co do zasady z zasądzonych na rzecz powodów kwot zadośćuczynienia i odszkodowania.